

Liberalerna Dalarna valprogram 2026

Regionvalet 2026

Inledning

Liberalerna i Region Dalarna går till val 2026 med en tydlig liberal kompass: varje människa ska ha frihet att forma sitt liv, tillgång till kunskap och en trygg, jämlik välfärd. Regionen har ett avgörande ansvar för hälso- och sjukvården, kollektivtrafiken, regional utveckling och kompetensförsörjning. Här vill Liberalerna ta ledarskap för att stärka kvalitet, tillgänglighet och framtidstro i hela Dalarna – från storortsnära delar till glesbygd. Vi utgår från en enkel men kraftfull idé: varje människa ska ha makt över sitt eget liv, oavsett bakgrund, ålder eller var i länet man bor.

Det här valprogrammet tar sin utgångspunkt i Dalarnas verkliga utmaningar: långa vårdköer, svårigheter att rekrytera personal, behov av bättre kommunikationer, klimatomställning och ett näringsliv som behöver rätt kompetens för att växa. Liberalerna presenterar konkreta reformer, grundade i liberal politik, som sätter individen i centrum och gör regionen starkare inför framtiden.

Vi erbjuder inga snabba lösningar, men vi har en tydlig kompass: mer närhet, mer vård, mer frihet. Det är vårt löfte till Dalarna inför valet 2026.

Hur programmet är uppbyggt

Programmet inleds med ett centralt tema för vad vi ser som viktigast för en Liberal hälso- och sjukvårdspolitik. Därefter följer områden där vi presenterar konkreta förslag, huvudsakligen kring vården men också andra områden inom regionen.

För varje område presenteras vår politik i löpande text och sammanfattas sedan i tre kärnfrågor som vi vill driva.

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning	
Liberal hälso- och sjukvårdspolitik	2
För vård nära dig	3
För rätt vård i rätt tid	4
För en förbättrad folkhälsa	5
För en tillgänglig akutsjukvård	6
För en trygg och jämlik kvinnosjukvård	7
För barn och ungdomars hälsa	9
För god psykisk hälsa	10
För personer med funktionsnedsättning	11
För rättvis tandhälsa	12
För våra äldres vårdbehov	13
För vård i livets slutskede	14
För jämlik hälso- och sjukvård	14
För insatser mot hedersförtryck	15
För digitalisering inom vården	16
För effektiv organisation och sänkt skatt	17
För attraktiv personalpolitik	18
För framtidens miljö	20
För idrott och levande kultur	21
För regional utveckling	22
Avslutning: Ett friskare, starkare Dalarna	23

Liberal hälso- och sjukvårdspolitik

Liberalernas hälso- och sjukvårdspolitik sätter individen i centrum, oavsett om det gäller patienter, vårdpersonal eller anhöriga. God och nära vård och effektiv specialistvård när det behövs ökar patientens möjligheter till ett gott liv.

Valfrihet kan bidra till en god vård, speciellt inom primärvården. Det är därför viktigt att erbjuda ett brett utbud av vårdgivare för att säkerställa god tillgänglighet, professionellt bemötande och hög medicinsk kvalitet. Att kunna bestämma själv som patient innebär att vården måste erbjuda alternativ. Men samtidigt kan valfrihetssystem leda till ett behov av kontroll och uppföljning som i sig är kostsam. Det är därför viktigt att använda valfrihetssystem när förutsättningarna finns, annars inte. Effekterna av vårdvalen ska följas upp för att studera hur vårdens jämlikhet, kostnader och kvalitet påverkas.

Liberalerna vill att alla ska ha rätt till en fast läkare i primärvården, samt genomför satsningar på allmänspecialister och distriktssjuksköterskor som skapar förutsättningar för kontinuitet och trygghet. För att möjliggöra detta måste regionen arbeta aktivt för att minska beroendet av hyrpersonal och skapa arbetsmiljöer som får vårdpersonal att trivas och att vilja stanna kvar.

Vi ser att sjukvårdspersonal idag tvingas lägga för mycket tid på administrativa uppgifter. De allvarliga problem som uppstått med journalsystemet Cosmic är inte acceptabla. Vi vill prioritera åtgärder som ger mer tid för direkt patientkontakt och tid för de medicinska bedömningar som följer med mötet med en patient. Detta skulle inte bara förbättra vården utan också skapa bättre arbetsvillkor för vårdpersonalen. Liberalerna vill att Region Dalarna tar fram ett handlingsprogram som säkerställer detta. Vårdpersonalens kompetens ska användas på bästa sätt.

Den nära vården ska vara grunden i Dalarnas hälso- och sjukvård. Liberalerna vill skapa en trygg och tillgänglig vård som sätter patientens behov i centrum. Liberalerna betonar vikten av att stärka samarbetet mellan regionen och

kommunerna för att möta de växande behoven hos äldre och multisjuka patienter. Genom att sätta patienten i centrum och skapa ett smidigare samarbete mellan kommun och region, kan vi bygga en nära vård som är tillgänglig och flexibel .

- Liberalerna vill att alla ska ha rätt till en fast läkare i primärvården samt att man genomför satsningar på allmänspecialister och distriktssjuksköterskor som skapar kontinuitet och trygghet för patienterna. (Svar SVT la till att ersättning digital utomlänssjukvård ska tas bort)
- Liberalerna vill att den administrativa bördan för vårdpersonalen minskas, så att mer tid kan läggas på patientkontakt, vilket förbättrar vårdkvaliteten.
- Liberalerna vill att samarbetet mellan regionen och kommunerna stärks, särskilt med fler läkare inom geriatrik, hemsjukvård och avancerad vård i hemmet för att möta behoven hos äldre och multisjuka patienter.

För vård nära dig

Den nära vården ska vara grunden i Dalarnas hälso- och sjukvård. Liberalerna vill skapa en trygg, tillgänglig och kompetent vård som sätter patientens behov i centrum. Liberalerna betonar vikten av att stärka samarbetet mellan regionen och kommunerna för att möta de växande behoven hos äldre och multisjuka patienter. Genom att sätta patienten i centrum och skapa en ökad samverkan mellan kommun och region kan vi bygga en nära vård som är tillgänglig, flexibel och framtidssäker.

Alla i Dalarna ska ha tillgång till en fast läkare i primärvården – en läkare som känner patienten och har kunskap om deras sjukdomshistoria. Detta minskar ledtiderna, frigör resurser inom specialistvården och ger patienten mer personlig och effektiv vård. För att möjliggöra detta måste regionen arbeta aktivt för att minska beroendet av hyrpersonal och skapa arbetsmiljöer som får vårdpersonal att stanna kvar och trivas. Regionen bör införa mål med årlig redovisning till regionfullmäktige om andelen invånare med fast läkare.

Vi vill utveckla digitala tjänster som gör det enkelt att boka tider och få vård via nätet. Vi vill stärka sjukvårdsupplysningen och använda smart teknik för att förbättra tillgängligheten. Om vårdcentralerna kan utveckla sina digitala

tjänster så undviker vi att patienter vänder sig till sjukvård utom länet, det leder till ökad kontinuitet och kvalitet i primärvården.

Med fler läkare inom geriatrik och behovsanpassade mobila vårdteam kan vården i hemmet förstärkas, vilket minskar behovet av sjukhusvård och avlastar slutenvården. Liberalerna vill utveckla och förstärka mobila vårdteam och avancerad vård i hemmet för att ge den vård som behövs i patientens egen miljö. Detta är särskilt viktigt för äldre och personer med kroniska sjukdomar.

- Liberalerna vill att alla patienter erbjuds en fast husläkare i primärvården, vilket skapar kontinuitet, minskar ledtiderna och avlastar slutenvården genom att fler sjukdomar hanteras i primärvården. samarbete mellan vårdcentraler kan öka tillgången till bred kompetens.
- Liberalerna vill att vården blir mer tillgänglig genom flera kontaktvägar, digitala bokningstjänster och en stärkt sjukvårdsupplysning, så att patienter enklare kan få hjälp när och där de behöver det. Samtidigt är det viktigt att dessa kontaktvägar samordnas, så att inte personal svarar på samma frågor, från samma patient, via olika kontaktvägar. Detta har vi idag problem med på vårdcentralerna.
- Liberalerna vill att samarbetet mellan regionen och kommunerna stärks, särskilt med fler läkare inom geriatrik, hemsjukvård och avancerad vård i hemmet.

För rätt vård i rätt tid

Vårdgarantin är en grundläggande trygghet för patienter – den ska garantera att människor får den vård de behöver i tid. Men idag omfattar vårdgarantin i huvudsak den första kontakten med vården, medan väntetider för exempelvis diagnostik, provtagningar och återbesök ofta är långa och oklara. Det skapar onödig oro för patienter och förlänger sjukdomsförloppet, ibland med allvarliga konsekvenser.

Liberalerna vill därför att vårdgarantin ska omfatta hela vårdprocessen, inte bara den första läkarbedömningen. Det innebär att även undersökningar,

provtagningar, diagnostik och återbesök ska omfattas av garantin. Ingen patient ska behöva fastna i vårdköer efter att ha fått en första kontakt med vården – en snabb diagnos och uppföljning är avgörande för en effektiv och trygg vård.

I Region Dalarna uppfylls vårdgarantin inte alltid, vilket leder till långa väntetider och bristande tillgänglighet. Liberalerna vill att regionen tar krafttag för att säkerställa att garantin efterlevs, så att patienter får den vård de har rätt till inom utsatt tid. Detta kräver bättre resursfördelning, effektivare arbetssätt och ökad uppföljning av regionens vårdinsatser.

När vårdköerna blir för långa ska patienter inte behöva vänta i onödan om vård kan erbjudas någon annanstans. Liberalerna vill att vårdgarantin ska omfatta möjligheten att söka vård inom Norden och EU, med bibehållen ersättning. På så sätt kan patienter snabbare få den hjälp de behöver, samtidigt som trycket på den svenska vården kan minska.

Bristen på vårdplatser inom slutenvården är ett problem. Det leder till att personalen får leta efter vårdplatser när platserna på den egna avdelningen inte räcker. Patienter riskerar också att hamna på en avdelning där personalen inte har rätt kompetens för deras medicinska behov. Liberalerna Dalarna vill se över behovet av vårdplatser och anpassa dessa efter behov. Ett problem är bristen på sjuksköterskor.

- Liberalerna vill att vårdgarantin omfattar hela vårdprocessen, inklusive diagnostik, undersökningar, provtagningar och återbesök.
- Liberalerna vill att vårdgarantin efterlevs i Region Dalarna så att patienter får den vård de har rätt till inom utsatt tid.
- Liberalerna vill att vårdgarantin ska innebära rätt till vård inom Norden och i EU med bibehållen ersättning.
- Liberalerna Dalarna vill se över behovet av vårdplatser och anpassa dessa efter behov. Vi har idag för få vårdplatser.

För en förbättrad folkhälsa

Genom att fokusera på förebyggande arbete och ge människor bättre förutsättningar att ta kontroll över sin hälsa kan vi skapa ett mer jämlikt och hälsosamt samhälle. Vi liberaler ser ett behov av att prioritera insatser som stärker folkhälsan för grupper som ofta möter större hälsoutmaningar, som barn, äldre och personer med övervikt.

Barns hälsa är grunden för ett gott liv. Vi vill öka satsningar på hälsofrämjande åtgärder i skolor och förskolor, med fokus på bra kost, fysisk aktivitet och mental hälsa. Vi vill att regionen utökar arbetet med kommunerna för att stärka skolhälsovården för att säkerställa tidig upptäckt av hälsoproblem och erbjuda stöd i att utveckla hälsosamma vanor. Liberalerna vill också utöka samarbetet med skolan för att stimulera aktiviteter som ger ökade möjligheter till integration.

Äldre ska kunna leva ett långt och hälsosamt liv med hög livskvalitet. Vi vill satsa på program som förebygger ensamhet, förbättrar kosthållningen och uppmuntrar till regelbunden motion. Regionen behöver även informera om och erbjuda stöd för att förebygga åldersrelaterade sjukdomar, såsom hjärt-kärlsjukdomar och diabetes.

- Liberalerna vill att skolor och förskolor stärker det hälsofrämjande arbetet genom satsningar på bra kost, fysisk aktivitet och mental hälsa för barn, med stöd från en förbättrad skolhälsovård.
- Liberalerna vill att äldre ska få tillgång till fler förebyggande program för att motverka ensamhet, förbättra kosthållning, främja rörelse, motion och kulturaktiviteter, samt ge stöd för att förebygga åldersrelaterade sjukdomar.

För en tillgänglig akutsjukvård

Akutmottagningarna är en av sjukvårdens mest kritiska funktioner – de ska ge snabb och säker vård till människor i akut behov av hjälp. Men i dag är väntetiderna ofta långa, och säkerheten för både patienter och personal är en växande utmaning. Liberalerna vill se en akutsjukvård där snabb bedömning, medicinsk kompetens och trygghet är i fokus.

Akutmottagningarna ska vara en säker plats för alla. Liberalerna vill att säkerheten på regionens akutmottagningar prioriteras, så att ingen patient eller medarbetare känner sig otrygg. Hot och våld på sjukhus är oacceptabelt och måste mötas med skärpta åtgärder, såsom bättre larmrutiner och tydliga

riktlinjer för hantering av hotfulla situationer. Vi vill också att Region Dalarna undersöker möjligheten att förklara sjukhus eller delar därav som skyddsobjekt.

För att förbättra kvaliteten och effektiviteten i akutvården vill Liberalerna att specialiserade akutmakare finns i tjänst vid alla akutmottagningar.

I dag är tillgången till akutmakare ojämnt fördelad, och på vissa akutmottagningar finns de inte alls. Det skapar sämre vårdkvalitet och längre väntetider för patienter. Liberalerna vill därför att akutmakare anställs vid samtliga akutmottagningar i länet. Genom att säkerställa att varje akutmottagning har kvalificerade akutmakare i tjänst kan vi öka tillgängligheten och kvaliteten på vården, oavsett var i länet patienten befinner sig.

- Liberalerna vill att säkerheten på regionens akutmottagningar prioriteras. Ingen patient eller medarbetare ska känna sig otrygg inom regionens verksamheter.
- Liberalerna vill att akutmakare ska vara anställda vid samtliga akutmottagningar i länet.

För en trygg och jämlik kvinnosjukvård

Kvinnor i Dalarna ska känna trygghet och få stöd genom hela livet. Liberalerna vill skapa en tillgänglig, kompetent och modern vård som sätter kvinnors behov i centrum.

Att föda barn är ett av livets största ögonblick. Liberalerna vill sträva efter en barnmorska per födande under förlossningen för att öka tryggheten och minska risken för vårdskador. Vid de tillfällen gravida har till exempel lider av psykisk ohälsa, diabetes eller högt blodtryck måste bemanningen anpassas efter behoven. Det är avgörande för en trygg förlossningsvård i hela länet.

I Region Dalarna erbjuds kvinnor med förlossningsrädsla samma barnmorska under graviditet, förlossning och eftervård. Kvinnor erbjuds också stöd via den så kallade "Auroraverksamheten" som vänder sig till kvinnor som känner

en uttalad rädsla inför att föda barn och utgör ett komplement till den hjälp kvinnan kan få av sin barnmorska på mödravårdscentralen.

Kvinnor med endometrios ska få snabbare diagnos, rätt stöd och effektiv behandling. Sjukdomen drabbar 1 av 10 kvinnor, men kunskapen i vården är fortfarande låg. Liberalerna vill stärka kunskapen och förbättra samverkan mellan regioner för att säkerställa jämlik vård.

För kvinnor i klimakteriet ska det finnas tillgänglig och kompetent vård. Genom att öka kunskapen hos vårdpersonal, arbetsgivare och kvinnor själva kan livskvaliteten förbättras och sjukfrånvaron minska.

Regeringen har våren 2026 gett Socialstyrelsen i uppdrag att utreda den övre åldersgränsen för regelbunden kallelse till mammografiundersökning för att se om den bör höjas. Detta innebär att riktlinjerna kan komma att förändras framöver för att inkludera äldre kvinnor i det nationella screeningprogrammet. Socialstyrelsen har historiskt baserat gränsen på att det vetenskapliga underlaget för nyttan med allmän screening har ansetts otillräckligt för äldre åldersgrupper. Liberalerna i Dalarna ser gärna att CKF, Centrum för klinisk forskning, deltar i arbetet med att ta fram vetenskapligt underlag gällande mammografi i högre åldrar, förutsatt att CKF ser att de har kompetens och kan bidra inom detta område

Liberalerna vill att kvinnosjukvården i Dalarna får ett tydligt kunskapslyft, kortare väntetider och trygga förlossningsvård i hela länet. Tillsammans skapar vi en vård som ger trygghet, frihet och jämlikhet för alla kvinnor i Dalarna.

För en del kvinnor innebär klimakteriet stora besvär medan det för andra kvinnor är relativt oproblematiskt. Det är viktigt att de kvinnor som har besvär får rätt stöd och hjälp.

- Liberalerna vill att kvinnosjukvården får ett kunskapslyft med mer forskning och utbildning om kvinnosjukdomar och ohälsa som endometrios, klimakteriet och kronisk smärta.
- Att bättre stöd erbjuds till de kvinnor som har besvär i klimakteriet.
- Att den övre åldersgränsen för regelbunden kallelse till mammografi utreds.

- Liberalerna vill att alla som är gravida och får barn i Dalarna ska erbjudas stöd under graviditet och förlossning samt tiden efter. Kvinnor med förlossningsrädsla ska erbjudas extra stöd.

För barn och ungdomars hälsa

Liberalerna vill att alla barn och ungdomar garanteras en trygg hälso- och sjukvård. Barnhälsovården, inom primärvården, ska vara tillgänglig, flexibel och anpassad efter den enskilda individens behov. Alla barn och ungdomar i Dalarna ska garanteras samma möjligheter till en vård av hög kvalitet oavsett vart i länet man bor.

För att ge barn och unga en trygg sjukhusvistelse bör det finnas plats för minst en anhörig vid övernattning på sjukhus och i samband med operationer och att man i största möjliga mån ska få ett eget rum och inte behöva dela rum med annan patient och dess anhöriga. Den övernattande anhörige ska ges möjlighet att köpa mat och kunna äta tillsammans med sitt barn. Liberalerna kommer aktivt arbeta för att det framöver ska finnas möjlighet att erbjuda barn och unga vård i hemmet genom mobila läkarteam.

Samarbetet mellan regionen, kommuner och socialtjänsten avseende barn och ungdomars hälsa måste enligt oss liberaler förbättras. Ett exempel är vikten av att regionen ger utbildningsinsatser riktade till elevhälsa och skolpersonal i samverkan med kommunerna i syfte att upptäcka barn och ungdomar som befinner sig i riskzonen. Liberalerna vill att barn- och ungdomspsykiatri (BUP) omgående tillförs resurser för att snabbt kunna hjälpa barn och unga som utsätter sina kroppar för destruktiva handlingar, som självskadebeteende eller ätstörningar. Barn ska inte riskera att dö i väntan på att få hjälp. Dietister, logopedier och psykologer specialiserade inom ätstörningsproblematik är exempel på professioner som ska samarbeta mellan skolor och regionen.

- Liberalerna vill att barn som övernattar på sjukhus alltid ska ges möjlighet att ha en vårdnadshavare sovande hos sig och att man i största möjliga mån får eget rum.

- Liberalerna vill att BUP tillförs resurser för att snabbt kunna hjälpa barn och unga som utsätter sina kroppar för självskadebeteende eller ätstörningar. En samordning mellan skolorna och regionen behöver upprättas kring ätstörningar.

För god psykisk hälsa

Allt fler mår dåligt i vårt samhälle. Den här utvecklingen måste vi bryta och det kan vi göra genom snabba insatser som är individuellt anpassade. Den som har en psykisk diagnos har samma rätt till hjälp och stöd som den människa som lider av fysisk sjukdom. Vi liberaler anser att det krävs bättre tillgänglighet, högre kompetens och patientsäkerhet, bättre bemötande och vårdmiljö. Den psykiatriska vården i regionen erbjuder ska garantera patienternas bästa tänkbara personcentrerade behandlingsform i kombination med kunskapsbaserad metod. Även stödet till anhöriga bör förbättras då de ofta i hög grad är delaktiga i vården.

Den nära hälso- och sjukvården ska vara den naturliga ingången i vården för ungdomar med psykisk ohälsa. Det är viktigt att så tidigt som möjligt identifiera psykisk ohälsa hos ungdomar. När ohälsa synliggörs tidigt är det enklare att, om behov finns, remitteras till psykiatriska specialistvården. För detta ändamål krävs en ökad kompetens om psykiska diagnoser inom primär- och skolhälsovården. Vi vill att regionen arbetar för att kötiderna för utredning på BUP kortas samt att tiden det tar för utredning minskas. Liberalerna ser även behovet av en utbyggnad av de mobila teamen inom psykiatrien både bland ungdomar och vuxna. Liberalerna vill jobba för att övergången från barn- och ungdomspsykiatrien in i vuxenpsykiatrien ska vara smidigare med aktiva överlämningar.

Rätt att välja vård och behandling ska vara självklart även för den som har en psykisk diagnos. Vi liberaler är därför övertygade om att det är av stor vikt för utvecklingen av den psykiatriska vården att privata vårdgivare, i större utsträckning än idag, tillåts verka även inom den offentligt finansierade psykiatrien. Det finns goda erfarenheter av beroendevård, barn- och ungdomspsykiatriska mottagningar och ätstörningsvård i privat regi runt om i landet. En sådan utveckling främjar kvalitetsutveckling och nya lösningar som utgår från patientens behov. Vi behöver se över ersättningsarna inom

vårdval BUP. Ersättningarna sänktes kraftigt 2025 vilket lett till att privata vårdgivare inte har möjlighet att erbjuda vård.

- Liberalerna vill att den psykiatriska vården ska ge samma höga nivå av tillgänglighet, kompetens, patientsäkerhet och personcentrerad, kunskapsbaserad behandling som vården för fysiska sjukdomar.
- Liberalerna vill att den närliggande hälso- och sjukvården, med ökad kompetens kring psykiska diagnoser, tidigt ska identifiera psykisk ohälsa hos ungdomar.
- Liberalerna vill att rätt till valfrihet i vården stärks genom att privata vårdgivare ges större möjligheter inom offentligt finansierad psykiatri, samt att mobila team och övergången från barn- och ungdomspsykiatri till vuxenpsykiatri utvecklas för att underlätta vårdprocessen.
- Se över ersättningarna inom vårdval BUP.
- Föräldrar och barn/unga ska inte bollas mellan elevhälsa, samtalsmottagning, BUP utan samarbetet måste fungera.
- Max 30 dagars väntetid till BUP.

För personer med funktionsnedsättning

Personer med funktionsnedsättning har individuella behov, gammal som ung, och det är därför viktigt att all planering av insatser görs i samråd med berörd individ eller dennes företrädare och utgångspunkten i insatserna skall hela tiden ha målet att det ska leda till ett mer självständigt liv.

För att skapa ett självständigt liv behöver habilitering och rehabilitering fungera med aktiv uppföljning och det ska finnas garantitid för att få snabb hjälp om någon till exempel drabbas av en stroke. Det ska även finnas ”en väg in” vilket innebär att det ska vara en kontaktperson för att lättare få hjälp när det behövs. Att en vårdnadshavare till ett barn med funktionsnedsättningar

har många olika kontakter i regionen är inte ovanligt vilket gör att vårdnadshavare har ett enormt administrativt arbete med ökad stress.

Det är viktigt att personer med funktionsnedsättning får möjlighet att öka inflytandet över sina hjälpmedel. Vi liberaler vill att individen fritt ska kunna välja mellan ett brett urval av olika hjälpmedel som skapar en möjlighet att vara mer aktiv i sin vardag.

- Liberalerna vill att insatser som ges till personer med funktionsnedsättning utformas utifrån den enskilde individens behov för ökad självständighet och delaktighet i samhället.
- Liberalerna vill att personer med funktionsnedsättning och deras anhöriga ska ha en kontaktväg för att göra det lättare att komma i kontakt med de olika kontaktpersoner som finns knuten till funktionsnedsatta.

För rättvis tandhälsa

Alla ska ha råd att laga sina tänder. Därför vill Liberalerna att tandvården ska fungera mer som övrig sjukvård och bli tillgänglig för alla som har behov – oavsett inkomst, ålder eller bostadsort.

Munhälsan har en direkt koppling till den allmänna hälsan. Dålig tandhälsa kan bidra till hjärt-kärlsjukdomar, diabetes, psykisk ohälsa och för tidig död. Det är därför avgörande att tandvården prioriteras som en del av helheten i hälso- och sjukvården.

Tandvården ska arbeta mer förebyggande för att minska lidande och undvika höga vårdkostnader. Det handlar om tidiga insatser, god information och bättre tillgång till rådgivning. Liberalerna vill att tandvården får i uppdrag att utbilda befolkningen om munhälsa i alla åldrar – redan från förskolan och hela livet ut.

Den sociala klyftan i munhälsa måste minska. Ett regionalt tandvårdsprogram ska tas fram med särskilt fokus på riskgrupper. Programmet ska omfatta riktade informationsinsatser, subventionerade kontroller och skräddarsydda vårdplaner för grupper som barn, äldre, personer med psykisk ohälsa, kroniska sjukdomar eller låg socioekonomisk status.

För att nå dem som står längst från tandvården vill vi utveckla mobil tandvård och uppsökande verksamhet. Tandvården ska kunna komma hem till patienten, till äldreboenden och till särskilda boenden för personer med funktionsnedsättning.

Samverkan med kommunerna, primärvården och socialtjänsten ska utvecklas för att identifiera och nå utsatta personer i tid.

- Liberalerna vill att tandvårdens finansiering stegvis blir mer lik den övriga sjukvården, så att alla har råd att laga sina tänder.
- Liberalerna vill att tandvården arbetar mer förebyggande genom utbildning och ökad kunskap om munhälsa i alla åldrar.
- Liberalerna vill att mobil tandvård ska finnas då patienten har svårt att ta sig till folktandvårdens lokaler.

För våra äldres vårdbehov

Vi lever idag längre. Med stigande ålder ökar risken för sjukdomstillstånd som ibland är komplexa. En stor andel av de äldre som kommer i kontakt med sjukvården är multisjuka. Inte sällan söker den äldre individen vård för en krämpa men är även drabbad av andra typer av sjukdomar.

I dagsläget är geriatriken, kunskapen om åldrandets sjukdomar, ett eftersatt område. Läkare som besitter denna specialistkunskap är för få till antalet. Alla äldre skall ha samma tillgång till vård utifrån sina behov.

Att säkra tillgången på kompetens kring äldres hälsa är avgörande för regionens förmåga att erbjuda god vård åt en åldrande befolkning. För att uppnå denna målsättning är det nödvändigt att skapa incitament för att förmå verksamma specialister på äldres hälsa, geriatriker, att välja regionens som arbetsgivare.

Liberalerna vill även satsa på att bygga ut mobila äldreteam (ALMA). Med en snabb äldreakut som kommer hem till patienten kan vi korta väntetiderna, ge

bättre vård i hemmet och utveckla specialisera den geriatriska vården på sjukhusen ytterligare.

- Liberalerna vill att fler särskilda äldreläkare, läkare med geriatrisk specialistkompetens, anställs inom regionen.
- Liberalerna vill att mobila äldreteam (ALMA) byggs ut och förstärks med ytterligare resurser.

För vård i livets slutskede

Palliativ vård är vård av sjukdomar som inte går att bota, men där det är möjligt att lindra smärta och andra symptom. Den palliativa vården ska vara högt prioriterad inom sjukvården och tillgodose fysiska, psykiska och sociala behov. Effektiv symptomlindring är ett viktigt inslag i den palliativa vården.

För oss liberaler är det viktigt att den som önskar mänskligt stöd i livets slutskede inte ska behöva dö i ensamhet. För att avslutet ska vara så värdigt som möjligt är det viktigt att vården tar hänsyn till individens behov och önskemål. Det är även viktigt att palliativa patienters anhöriga får det stöd de behöver i sin vardag, och både kan bidra till vården, och hålls delaktiga i den.

De patienter som befinner sig i livets slutskede, och som efter utskrivning från sjukhus får vård och omsorg i kommunal hemsjukvård eller SSIH (specialiserad sjukvård i hemmet) ska snabbt och utan besvär på nytt få tillgång till sjukhusets resurser vid behov.

- Liberalerna vill att alla som önskar medicinskt och mänskligt stöd i livets slutskede ska erbjudas detta och därmed inte behöva dö i ensamhet.

För jämlik hälso- och sjukvård

Hälso- och sjukvården ska vara likvärdig i hela landet såväl inom regionen. Oavsett varifrån du kommer eller vilken samhällsgrupp du kommer ifrån har du rätt till en god och tillgänglig vård. Hälso- och sjukvården har idag brister inom området jämställdhet och jämlikhet. Alla människor ska oavsett social

bakgrund, kön, funktionshinder, sexuell läggning eller språklig bakgrund få en jämlik och jämställd vård. Alla människor ska bemötas med respekt.

För att förbättra hälsan bland medborgare med utländsk bakgrund, behöver vi fokusera på språkanpassad information. Det är viktigt att nå ut med kunskap om hälsosamma levnadsvanor, sjukdomsförebyggande åtgärder och tillgång till vård. Vi vill också stärka tillgången till personlig rådgivning och till program som underlättar integration genom idrott och hälsofrämjande aktiviteter.

- Liberalerna vill att kunskapen kring jämlik vård behöver öka så att alla människor bemöts med respekt oavsett vem man är och att alla patienter får den medicinska hjälp de behöver oavsett bakgrund.
- Liberalerna vill att regionen erbjuder språkanpassad hälsoinformation för svenskar med utländsk bakgrund, samt verkar för ett ökat stöd till idrottsföreningar och kulturaktiviteter i utsatta områden för att främja integrationen.

För insatser mot hedersförtryck

Hedersrelaterat våld och förtryck är en allvarlig samhällsfråga som kränker grundläggande fri- och rättigheter. Liberalerna vill att alla unga i Dalarna ska ha rätt att forma sina egna liv, fria från kontroll, hot och våld. Därför behöver insatserna mot hedersförtryck skärpas, och fler aktörer i samhället måste ta ett större ansvar.

För att lättare kunna identifiera och hjälpa utsatta unga vill Liberalerna att alla yrkesgrupper som kommer i kontakt med barn och unga – inom skola, vård och socialtjänst – får utbildning i att känna igen tecken på hedersrelaterat våld och förtryck. Kunskapen om hur hedersförtryck tar sig uttryck är avgörande för att kunna agera i tid och erbjuda stöd till dem som behöver det.

Samtidigt behöver vården vara en trygg plats där den utsatta får rätt hjälp. Liberalerna vill därför att vårdens värderingsuppdrag tydliggörs och skärps i kampen mot hedersrelaterat våld och förtryck. Personalen ska känna sig trygga i att regionen har tydliga riktlinjer och att det finns en förväntan på att

agera vid misstanke om hedersförtryck. Ingen ung ska falla mellan stolarna på grund av otydlighet i ansvar och insatser.

För att skapa en mer samordnad och effektiv strategi mot hedersförtryck vill Liberalerna inrätta en samverkansgrupp där berörda myndigheter och organisationer samlas för att arbeta tillsammans.

- Liberalerna vill att alla medarbetare utbildas för att öka kunskapen om hedersrelaterat våld och förtryck och hur den tar sig i uttryck för att lättare identifiera offer för hederskultur.
- Liberalerna vill att vårdens värderingsuppdrag tydliggörs och skärps i kampen mot hedersrelaterat våld och förtryck, där man som anställd ska känna en tydlighet från regionens sida med att det finns tydliga riktlinjer att följa och förväntningar på personalen att leva upp till.

För digitalisering inom vården

Hälso- och sjukvården står inför stora utmaningar som en åldrande befolkning och ökade vårdbehov. Liberalerna vill satsa på moderna digitala lösningar som stärker patientens roll, förbättrar vårdkvaliteten och frigör tid för vårdpersonalen. Genom att samverka med andra regioner och investera i innovativa teknologier, kan vi säkerställa en god infrastruktur och utbilda vårdpersonal i digital kompetens.

Vi vill fortsätta utveckla självbetjäningstjänster, som digital bokning och vårdkontakter, som redan har varit framgångsrika i andra regioner. Dessa tjänster kan minska köer och göra vården mer tillgänglig för sörmlänningarna. Regionen bör utöka samarbetet med andra regioner kring utveckling och i så hög grad som möjligt upphandla och utveckla system tillsammans med andra. På lång sikt bör regionen verka för ett gemensamt journalsystem för hela Sverige.

En av digitaliseringens största möjligheter är att göra patienter mer delaktiga i sin egen vård. Via appar och digitala journaler kan patienter följa sin vårdplan, ställa frågor och få påminnelser om behandlingar. Tekniken ska inte bara underlätta för patienter utan även avlasta vårdpersonalen.

Införandet av Cosmic som journalsystem har varit ett stort misslyckande som lett till en stor frustration hos personalen, ineffektiv sjukvård och sämre patientsäkerhet. Liberalerna Dalarna vill att en noggrann utvärdering görs för att se hur upphandlingen kunde gå så fel. Syftet är att kartlägga brister i upphandlingen så att dessa kan undvikas när vi utvecklar eller köper in digitala verktyg i vården. Kort formulerat - en haveriutredning!

- Liberalerna vill att regionen fortsätter utveckla självbetjäningstjänster, såsom digital bokning och vårdkontakter, för att förbättra tillgängligheten och ge patienter större kontroll över sin vård. Det är viktigt att dessa samordnas så att inte olika personal besvarar eller hanterar samma ärende som initierats av patienten via flera kanaler.
- Liberalerna vill att digitala verktyg används för att stärka patientens delaktighet i sin vård, exempelvis genom journalåtkomst, digitala vårdplaner och bättre kommunikationskanaler mellan patienter och vårdpersonal.
- Liberalerna vill att regionen implementerar teknik som avlastar vårdpersonalen, såsom AI-baserade beslutsstöd och automatiserade administrativa system, för att frigöra mer tid för patientarbete och förbättra vårdkvaliteten.
- Liberalerna vill utreda hur inköpet av Cosmic kunde gå så fel, för att undvika liknande misstag i framtiden vid upphandlingar.

Effektiv organisation och sänkt skatt

Regionen är en politiskt styrd organisation med många olika nivåer och drygt 9 000 medarbetare och en budget kring 14,5 miljarder kronor. Varje skattekrona ska gå till att producera en god och tillgänglig verksamhet för samma medborgare. Idag har Dalarna en förhållandevis hög regionskatt. Liberalerna vill att skatten sänks med 35 öre till den nivå den var innan den senaste skattehöjningen år 2025.

Verksamhet som bedrivs för skattemedel måste vara så effektiv som möjligt. Effektiviseringskrav ska därför vara en naturlig del av Regionens ekonomistyrning. Följsamhet mot budget ska vara prioriterat. Hantering av

ekonomiska över- och underskott på enhetsnivå bör övervägas för ett tydligare ekonomiskt ansvar.

Liberalerna ser att konkurrensutsatta verksamheter bidrar till en ökad valfrihet för den enskilda människan och dessutom producerar bättre kvalitet till ett lägre pris.

En så stor organisation av Regionens Dalarna storlek behöver kompetenta utredare, handläggare och chefer för att bedriva verksamheten på bästa sätt. Skickliga läkarsekreterare kan avlasta läkare administrativa uppgifter så att dessa får mer tid med patienterna. Administrationen ska däremot inte bli ett självändamål utan ständigt effektiviseras. Vi vill att regionen får i uppdrag att kontinuerligt redovisa vilket arbete som utförs för att minska administrationen i organisationen.

Verktyg baserade på artificiell intelligens (AI) kan förenkla, effektivisera och i vissa fall förbättra flera arbetsuppgifter inom vården. Mycket händer idag inom området som utvecklas snabbt. Vi vill att regionen undersöker möjligheter till implementering i pilotprojekt gärna tillsammans med universitet och lokala företag. När ny teknik implementeras bör den utvärderas på försök i enstaka enheter innan vidare implementering i regionen för att säkerställa att den möter personalens och patienternas behov.

- Liberalerna vill att regionens resurser ska användas optimalt. Sänk skatten med 25 öre till 11,64 kr. Samma nivå som innan skatten höjdes 2025.
- Liberalerna vill att moderna och effektiva IT-system används i regionen. Oerhört mycket arbetstid går åt till gamla och inkompatibla arbetsmetoder.
- Liberalerna vill att AI ska implementeras på försök i enstaka enheter för bedömning innan vidare implementering i regionen.

För attraktiv personalpolitik

För att säkra hög kvalitet inom hälso- och sjukvården behöver Region Dalarna vara en attraktiv arbetsgivare som satsar på sin personal och ger dem rätt förutsättningar att lyckas.

Genom att satsa på medarbetarna och deras arbetsmiljö tror vi att regionen blir mer attraktiv som arbetsgivare. Liberalerna vill att regionens alla medarbetare får konkurrenskraftiga löner som återspeglar utbildning, erfarenhet och ansvar. Arbetsmiljön ska förbättras genom att minska den administrativa bördan så att personalen får mer tid för patienterna. Möjligheten att styra sin arbetstid ska också stärkas genom lokala avtal för att göra jobbet mer flexibelt och attraktivt. Vi vill även att regionen arbetar med att göra organisationen mindre hierarkisk. Medarbetarna ska också ges fler hälsofrämjande möjligheter.

Samtalsklimatet ska vara tryggt. Anställda och fackligt aktiva ska känna sig trygga med att kunna framföra även kritiska synpunkter på verksamheten. Det är ett viktigt led i att förbättra verksamheten. Chefer ska ha gott stöd i sitt ledarskap men ska samtidigt kunna föra dialog med sin personal. Konsulter inom ledarskap ska undvikas. Fortbildning av chefer är viktigt men de ska ha förmåga att självständigt utöva sitt ledarskap.

Liberalerna vill att regionens medarbetare får fler möjligheter till vidareutbildning och kompetensutveckling, där ökat ansvar också leder till högre lön. Genom att investera i personalens utveckling stärker vi både individen och organisationen. Medarbetarna ska ha goda möjligheter att utveckla sin kompetens och detta ska återspegla sig i lönekuvertet. Ansvar ska flyttas ut i organisationen och beslut ska i största möjliga mån fattas där de ska genomföras.

För att skapa kontinuitet och kvalitet i vården vill Liberalerna minska beroendet av hyrpersonal. Regionen måste erbjuda bättre villkor som konkurrerar med bemanningsföretag – inklusive högre lön och större flexibilitet. Genom att lyssna på medarbetarnas behov kan vi skapa tryggare och mer attraktiva anställningar inom regionen. Vi vill även återinföra vårdbiträden och bygga ut verksamheten med vårdnära service för att avlasta den legitimerade personalen.

- Liberalerna vill att regionens medarbetare får konkurrenskraftiga löner och bra arbetsvillkor, med minskad administration och större möjligheter att styra sin arbetstid för att skapa bättre arbetsmiljö och arbetsglädje.

- Liberalerna vill att medarbetarna ges fler möjligheter till vidareutbildning och karriärutveckling där man ökar ansvaret och att vårdbiträden samt vårdnära service återinförs för att avlasta legitimerad personal. Säkra kontinuerlig kompetensutveckling och specialistutbildning för vårdpersonal.
- Liberalerna vill att regionen minskar beroendet av hyrpersonal genom att erbjuda bättre villkor och flexibilitet för att skapa tryggare anställningar och säkerställa kontinuitet och kvalitet i vården.
- Liberalerna vill ha ett öppet samtalsklimat där personal vågar framföra även kritiska synpunkter, gott stöd till chefer via fortbildning men nej tack till konsulter inom ledarskap. Stärk det kliniska ledarskapet genom att ge chefer rätt förutsättningar och rimligt antal medarbetare.

För framtidens miljö

Miljöutmaningarna är många och stora. Den globala klimatuppvärmningen och dess problematik är en realitet. Utsläpp av växthusgaser, skogsskövling och balansproblem i de ekologiska systemen har inte bara långsiktigt negativa miljöeffekter utan påverkar även den enskilde individens hälsa och välmående och angår oss alla, oavsett var på jorden vi lever. Vi får inte blunda för de stora utmaningar som vi står inför. Att skydda människors livsmiljö och förvalta den för framtida generationer är en prioriterad fråga för Liberalerna.

Regionen ska arbeta för en modern hållbarhetspolitik. Miljöperspektivet ska lyftas fram och miljöarbetet ska intensifieras. Samarbete mellan folkhälsoarbete och miljöarbete ska utvecklas så att det främjar en långsiktig hållbar utveckling såväl ekologiskt, socialt och ekonomiskt. Arbetet med att miljöanpassa alla delar av regionens verksamhet ska fortsätta. Genom en teknikdriven miljöutveckling skapas förutsättningar för att en ökad andel av resandet och transporterna sker med minsta möjliga miljöpåverkan. Regionen ska fortsätta att prioritera frågor som handlar om energieffektivisering, livsmedel och transporter med fokus på långsiktig hållbarhet.

Upphandling ska användas som ett strategiskt verktyg för att främja hållbarhet, förnyelse, kvalitet och effektivitet i samtliga verksamheter. Upphandlingarna ska följa de inriktningar och beslut som fattas samt

genomföras inom givna ramar. Anskaffningar inom regionen ska så långt som möjligt präglas av samordning av upphandlingar i strävan att hålla kostnaderna nere. För att minska negativ klimatpåverkan ska verksamheterna kontinuerligt och systematiskt ha klimatpåverkande aspekter i åtanke vid upphandlingar och inköp av varor och tjänster. Vi vill gärna att regionen undersöker möjligheten till medicinreningsverk i anslutning till sjukhus där utsläppen är som störst.

- Liberalerna vill att det aktiva arbetet fortsätter för att fasa ut regionens användning av fossila bränslen och ersätta dessa med bränslen från förnybara källor. Ställ tydliga miljökrav i upphandlingar av transporter, byggnation och livsmedel.
- Liberalerna vill att regionen investerar i kollektivtrafik och elektriska transportsystem för att minska utsläppen från vägtrafiken samtidigt som vi ser till att landsbygden inte blir avskuren från möjligheter att ta del av dessa förbättringar.
- Liberalerna vill att upphandling ska möjliggöra för lokala företag, även små företag, att delta i upphandlingen

För idrott och levande kultur

En liberal kulturpolitik kännetecknas av frihet, mångfald och kvalitet. När människan utövar eller tar del av kultur föds inspiration, kreativitet och nya idéer. Kultur får människor att växa och erbjuder individen möjlighet till bildning och personlig utveckling. Vi liberaler vill fortsätta att utveckla kulturen. Politikens uppgift är emellertid inte att utforma kulturen utan stimulera och hjälpa till genom att skjuta till resurser som ger möjlighet att bedriva en väl utvecklad kulturverksamhet över hela länet.

Regionens kulturinstitutioner är viktiga aktörer för att uppnå målen för ett friskare län. Inte minst är dessa verksamheter en viktig garant för dialog och en demokratisk samhällssyn. Kulturens stora egenvärde för mänsklig utveckling och hälsa är en primär grund för att utveckla ett hållbart samhälle. Ett aktivt kulturdeltagande gagnar både den enskilde och samhället, genom ökad förmåga till återhämtning efter sjukdom och ökad samhällelig

delaktighet och sociala kontaktytor vilket även motverkar utanförskapets ohälsorisker.

Liberalerna vill att Region Dalarna fortsätter arbetet med att erbjuda barn och ungdomar kulturevenemang, som till exempel kulturbuss och scenkonstbidrag för barnteater. Det kan vara musik, dans eller teater.

Dalarna har ett rikt utbud av idrottsföreningar. Tillgång till idrott på både elit- och breddnivå är ytterligare en faktor som lockar människor och företag till länet. Idrottsrörelsen som folkrörelse ger även samhällsekonomiska vinster i form av en friskare befolkning. Idrotten har en viktig roll att spela för unga i länet. Genom den verksamhet som idrottsföreningarna bedriver skapas kontaktytor till och mellan ungdomar. Kontaktytor som annars hade varit svåra att finna. Regionens ska förbli en aktiv partner till idrotten i Dalarna.

Det engagemang regionen har inom länets studieförbund ska utvecklas. Vi liberaler är övertygade om att en mångfald av studieförbund av hög kvalité ger länets invånare förutsättningar att förverkliga sina intressen och därmed utvecklas som människor.

- Liberalerna vill att regionen satsar på kulturupplevelser för Dalarnas barn och ungdomar.
- Liberalerna vill att samarbetet mellan regionen, Dalarnas Idrottsförbund, kommunerna, privata aktörer och länets studieförbund utvecklas och förstärks.
- Liberalerna vill att regionens engagemang för folkbildning ska utvecklas.

För regional utveckling

Kunskap är liberalismens kärna – och Dalarnas viktigaste framtidsresurs. Till exempel kräver ett starkt näringsliv i Falun-Borlänge-regionen, industrin i södra Dalarna och besöksnäringen i Sälen och Idre kräver rätt kompetens, öppenhet och goda villkor för företagande. Vi vill ha ett starkt näringsliv i hela Dalarna. Det ska vara attraktivt att flytta till regionen för att arbeta.

Region Dalarna ska vara en möjliggörare, inte ett hinder. Genom samarbete med kommuner, näringsliv och akademi vill Liberalerna skapa en region där idéer kan växa och människor kan förverkliga sina livsprojekt.

Vi vill ha en bättre matchning mellan utbildning och arbetsmarknad, där har våra folkhögskolor - Fornby, Malung och Mora en viktig roll.

För Liberalerna är fri rörlighet en frihetsfråga. I ett län som Dalarna behövs pendlingsstråk för en levande landsbygd. Kollektivtrafiken måste fungera för vardagen – till jobbet, till studier och för besöksnäringen.

Regionens ansvar är att skapa smarta lösningar som gör det möjligt att leva, arbeta och driva företag i hela Dalarna, utan att vara alltför beroende av bilen i varje situation.

- Stärk samarbetet med Högskolan Dalarna och yrkeshögskolor för fler relevanta utbildningar. Underlätta kompetensinvandring och bättre ta tillvara nyanländas utbildning och erfarenhet.
- Stöd innovation och företagande, särskilt inom industri, besöksnäring och gröna näringar.
- Utveckla digital infrastruktur i hela regionen för att möjliggöra distansarbete och företagande.
- Utveckla tåg- och busstrafiken med bättre samordning, fler avgångar där behovet är störst och förbättrad punktlighet. Satsa på anropsstyrd trafik och flexibla lösningar i glesbygd. Förenkla biljettsystemen och förbättra informationen till resenärer.
- Fortsätt omställningen till fossilfria drivmedel och energieffektiva fordon.
- Vi vill ha en bättre matchning mellan utbildning och arbetsmarknad, där har våra folkhögskolor en viktig roll.

Avslutning: Ett friare, starkare Dalarna

Liberalerna i Region Dalarna vill bygga en region där individens frihet förenas med trygghet och ett starkt gemensamt ansvar. Med kunskap som grund, frihet som princip och tillit till människor och professioner vill vi skapa en bättre hälso- och sjukvård, fungerande transporter och goda förutsättningar för företag och arbete i hela länet.